

Euskal Kulturaz

PREZIO MERKEEGIA

Euskal kultura salgai dago. Euskaldunok, geure nazionalismo kaxkarrak, ito beharrean eduki dugu geure kultura. Geure burruketan nahasirik erabili dugu. Geure mundu txiki eta menditsu honetan gorde nahi izan dugu. Ez dugu geure kulturari etekinik eta ekoizpenik ateratzen jakin.

Zoritxar honetatik jalgi erazteko —ez dago izkurtuko arrazoin itsusirik!— erosi egin digute euskal kultura; geu ere, aspertuta edo, saltzeko prest baikin. Eta honela nazioarteko plaza zabalera atera dute, eta turismoaren merkatuan jarri. Horra hor nola libratu duten euskal kultura euskaldunon hesi hestuetatik eta txikikerietatik.

Oso merke saldu dugu; gure kulturá hain eskasa izanez gainera, ez baita erraza nor bere bizitzan bizi duen ezereen prezioa neurtzea. Horregatik, nazioarteko azokara eramateko, Euskal Herriaren eta euskaldunon bizitzatik atera egin dute gure kultura. Eta honela, zerbait objetibo bilakatu delarik, neurtzeko moduko gauza bihurtu da haren prezioa, eta ikaragarriro igan da haren balioa nazioarteko turismoaren salmentan.

Seiluei gertatzen zaiena jazo zaio euskal kulturari. Gauza kaxkarrak dira seiluak, eta merkeak izan ohi dira. Baina, zirkulaziotik ateratzen direnean, irabaziz eta irabaziz joan ohi dira beren prezioan. Jendearen eta postarien eskuetatik kendu egin behar dira seiluak, eta biltzaileen eskuetan jarri, haien balioa igan dadin.

Herri baten kultura ere merkea da, herriak bizi duen bitartean. Horregatik beharrezkoa da museoetara sartzea, nazioarteko merkatuan prezio onik ukan nahi bada. Kultura bizia folklore mekaniko bihurtu behar da.

Euskal kulturaren nazioarteko merkatariak oso trebeak izan dira bilakaera hori egiten, eta produktu berraren propaganda zabaltzen. “Etor lasai merkatura —diote. Atera dugu zirkulaziotik euskal kultura. Ez du, beraz, gero prezioa galtzeko arriskurik!”

Munduan zehar ba da oraindik, Espainiara edo Frantziara turista bezala joan nahi, eta euskal kulturari ba ote dagoen galdetzen duenik. Edo kezkatu, euskal kulturak zer adierazten duen jakin nahi duenik. Zoazte lasai! Marcellin jaunak, barneko arazoan frantses ministro ohiak, eta beste hainbeste ministrak eta ministrak esana duzue: “Euskal Herriaren aurkituko duzuen folklorea da, ez kultura. Herriaren kultura bizia izana, museoetarako prestatua dugu eta folklore ikusgarri eta entzungarri bihurtua. Garestiño bada ere, segurua duzue, eta ematen duzuen dirua ez da alferrik emana izango: ondo inbertiturik dago euskal folklorea inbertitutako dirua!”

“URREZKO” HERIOTZA

Aspalditik genekien, euskal kultura gaixorik zegoela. Baina azkenaldi honetan oso gaizkoatu da haren gaitza (gaitz asko benetan!). Batzuk, hil zorian dagoela ere ohartu dira nonbait, eta hil kutxa eta oroigarriak egiten hasiak dira.

Kutxaren gainean jartzeko epitafioa ere asmatu dute, ozena eta argia, urrezko letrez idatzia: “Grande Enciclopedia Vasca”. Hitz bakoitza esannahi handikoa da eta oso ondo pentsatua eta asmatua.

Grande. Euskal kulturak zuriketaren premia zuen. Euskal kultura oso baztertuta eta txikietsia izan da. Euskaldunok ere ez dugu haintzakotzat hartu, men-dez mende geuri bizia eman badigu ere. Europako kulturarik zaharrena zen, ordea, eta guztien kontrako burruketan garaile atera da. Orain, euskaldunon zabarke-riagatik eta inguruko etsaien kontrako burruka neka-garriengatik, hil egin da. Baina denek aitortu diote, hiztorian zehar ukan duen kemena. Hau guztiaugatik me-rezia zuen heriotza ondoko titulu hori: “Grande”.

Enciclopedia. Kulturaren hondar guztiak biltzeko da entziklopedia. Oso izen egokia benetan; eta oso asmo ederra, inork hildakoaren erlikiaren batekin negozi-rik egin ez dezan, kultura osoa oso osorik kutxa ba-tera biltzea. Honela, gainera, ez da hor nonbait euskal kulturatik ezer galduko, eta gerokoei oso eroso izan-nen zaie haren berri jakitea.

Vasca. Esan beharra zegoen! Bestela nola jakin, euskal entziklopedia denik? Epitafioa erdaraz idatzita dagoenez, gainera, baten bat nahasi ere egin zitekeen, *euskal* entziklopedia dela esan ez balitz. Eta beharrez-koa zen erdaraz idaztea; osterantzean, euskara eta eus-kaldunak hilak direlarik, nor uker epitafioa? Hala ere, oraindik garaiz banabil behintzat, nik hauxe proposatu-ko nuke: “vasca” idatzi beharrean, “vascongada” idatz dadila, zabalagoa eta ozenagoa baita hau.

Euskal kulturaren ohoreari eta ospeari dagokionez, urrezko kutxa egiten diote. Bizi izan den bitartean, po-brea izan da, eta ez dio inori diru handirik utzi, eta bai zorrik. Baina altxor aberatsa utzi du nonbait; eta orain arte eman ez duen etekin eta ekoizpena orain aterako zaio, berari urrezko kutxa eginez gainera.

Bestalde, “euskaldunok” trakets, zabar eta ximur jokatu dugu euskal kulturari buruz. Horregatik, horren ordaina bezala, oroigarri dotore bat jarri nahi diogu geure etxean, gu euskaltzale baikara! Oso ongi dator-kigu “urrezko” entziklopedia, geure eta ondorengoen oroikarritzat.

Ba da besterik oraindik. Gure ondorengoek, guk orain ditugun kezka hauk galduko dituztenean, eta euskal kulturaren izena arrotz gertatuko zaienean, di-ru mordoxka ateratzeko aukera ukanen dute, urrezko kutxa hori salduz. Beti izango baita buruberoren bat, horrelako aintzinako bitxikeriez zoraturik dabilenen bat.

Euskal kultura pobrea, oso aberatsa eta emanko-rra gertatu azkenik.

Eskerrik asko, euskal kulturari! Zaude betiko ba-kean!

Paulo AGIRREBALTZATEGI

dezan, daian
digu, deusku
digute, deuskue
dio, deutso
diogu, deusagu

diote, deutsoe
zaie, jake
zaio, jako
zaude, zagoz, egon zaitz
zitekeen, eitekean